

Mekong
Yangtze
Salween

นตติ ปณณาสมา อภา
แสงสว่างเสมอด้วยปัญญาไม่มี

เอกสารชุดเขาพระวิหาร หมายเลข 6

โปรดให้หรือปราสาทขอม จากพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4 ฉบับเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ข้า บุนนาค)

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

313/38 ถนนอรุณอมรินทร์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700

โทรศัพท์สาร 0-2439 8713

<http://www.textbookproject.com>

รายนามคณะกรรมการบริหาร
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ปี 2552
 (ก่อตั้ง พ.ศ. 2509 โดยนายป๋วย อึ๊งภากรณ์ นายเสน่ห์ จามริก)

นายเสน่ห์ จามริก	ประธาน
นางเพ็ชรี สุมิตร	รองประธาน
นายเกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม	กรรมการ
นายรังสรรค์ ชนะพรพันธุ์	กรรมการ
นายวิทยา สุจริตชนารักษ์	กรรมการ
นางสาวกุสุมา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา	กรรมการ
นายธเนศ อารมณ์สุวรรณ	กรรมการ
นางสาวศรีประภา เพชรมีศรี	กรรมการ
นายวีระ สมบูรณ์	กรรมการ
นายประจักษ์ ก้องกีรติ	กรรมการ
นายพิภพ อุดร	กรรมการ
นางสาวอุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์	กรรมการ
นางสาวศุภลักษณ์ เลิศแก้วศรี	กรรมการและเหรัญญิก
นายชาญวิทย์ เกษตรศิริ	กรรมการและเลขานุการ
นายธำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นายทรงยศ แวงหงษ์	กรรมการและผู้จัดการ

© 2015. เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike BY-NC-SA 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทุกชิ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา นำมาไปใช้เพื่อการค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันนี้เมื่อเผยแพร่งานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

“เกร็ดประวัติศาสตร์-การรื้อปราสาทขอม”

สมัยรัชกาลที่ 4

ชาณุวิทย์ เกษตรศิริ

“พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4” ฉบับของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ข้า บุนนาค พ.ศ. 2356-2413 ค.ศ. 1813-1870) มีเรื่องราวที่แปลกประหลาดและน่าสนใจอย่างยิ่ง เกี่ยวกับการรื้อปราสาทขอมในกัมพูชา เพื่อนำเข้ามาไว้ในสยามประเทศสมัยพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 กล่าวคือ พระจอมเกล้าฯ ทรงมีพระราชดำริว่าให้ไปรื้อปราสาทหิน “นครวัด” ของกัมพูชาที่เมืองเสียมราฐ (เสียมเรียบ) เข้ามาไว้ในกรุงเทพฯ (และเพชรบุรี) และได้ให้ **“พระสุพรรณพิศาล ขุนชาติวิเศษ ออกไปเที่ยวดูที่เมืองหลวง พระนครกรมพระนครวัด กลับมากราบทูลว่า...มีแต่ปราสาทใหญ่ๆ ทั้งนั้น จะรื้อเอาเข้ามาเป็นจะไม่ได้”**

ดังนั้น พระจอมเกล้าฯ ก็เลยรับสั่งให้ไปรื้อ “ปราสาทตาพรหม” ซึ่งมีขนาดย่อมกว่า ปราสาทหลังนี้ในปัจจุบัน จะเป็นที่ยินชมชอบของบรรดานักท่องเที่ยวมาก (ที่จะกรีดกรีดถ่ายรูปกัน) เพราะเป็นปราสาทที่ฝรั่งเศสหาได้ทำการบูรณะไม่ ปล่อยให้อยู่ในสภาพเดิมๆ มีต้นไม้และรากไม้ (ต้นสปรง) โอบล้อมปกคลุมอยู่เต็มไปหมด และก็ดูเหมือนจะเป็นฉากถ่ายภาพยนตร์เรื่อง Tomb Raider ที่มีนางเอกสาวสวยสุดเซ็กซี่คือ แอนเจลินา โจลี่ นำแสดง

“พระราชพงศาวดารฯ” กล่าวต่อไปว่ามีคำสั่งคนออกไป “4 ผลัดๆ ละ 500 คน ให้แบ่งเป็นกองชักลากบ้าง กองส่งบ้าง...ตั้งพิธีกรรมบวงสรวง ได้ลงมือรื้อปราสาทเมื่อ ณ วันเดือน 6 ขึ้น 9 ค่ำ”

เหตุการณ์รื้อปราสาทด้วยจำนวนไพร่พลถึง 2 พันคนนี้ เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2403 (ค.ศ. 1860) ซึ่งตรงกับรัชสมัยของกษัตริย์กัมพูชา คือ สมัยของพระเจ้านโรดม ซึ่งครองราชย์ระหว่างปี พ.ศ. 2402-2447 (หรือ ค.ศ. 1859-1904) สมัยนั้นกัมพูชาตกต่ำอ่อนแอจนกลายเป็น “ประเทศราช” ของทั้งสยามและเวียดนาม ก่อนที่จะ “หนี” ไปยอมรับการเป็น “รัฐในอารักขา” (Protectorate) ของฝรั่งเศสเมื่อปี พ.ศ. 2410 (1867) ในสมัยดังกล่าวเมืองเสียมราฐ (หรือเสียมเรียบ) และเมืองพระตะบอง ยังขึ้นโดยตรงกับทาง

กรุงเทพฯ โดยมีขุนนางท้องถิ่นตระกูล “อภัยวงศ์” ปกครองอยู่ และพระสุพรรณพิศาล ขุนนางเมืองนี้แน่แหละ ที่ถูกรับสั่งให้ไปเป็นหัวหน้าควบคุมการรื้อปราสาทพราหมณ์

เราไม่ทราบเหตุผลเบื้องหลังที่แน่ชัดว่า ทำไมรัชกาลที่ 4 ถึงโปรดจะให้รื้อปราสาทหินที่มีมานั้นจากกัมพูชา ในช่วงนั้น สมัยดังกล่าวจะตรงกับเวลาที่ฝรั่งเศสกำลังคืบคลานเข้ามาเขมือบดินแดนอินโดจีน โดยจะค่อยๆ ได้เวียดนาม กัมพูชา และลาวไปเป็นอาณานิคมตามลำดับ (โปรดสังเกตคำว่า “อาณานิคม” กับคำว่า “ประเทศราช” ซึ่งเป็นระบบที่แตกต่างกันของ “ตะวันตก” กับ “ตะวันออก”) และก็แข่งกับอังกฤษที่ได้เขมือบบางส่วนของพม่าและมลายูไปแล้ว ทำให้สยามตกอยู่ในฐานะกันชน (buffer)

แต่ที่น่าสนใจก็คือ การรื้อถอนปราสาทหินครั้งนั้นล้มเหลว และ “พระราชพงศาวดารฯ” กล่าวไว้อย่างน่าตกใจว่า “มีเขมรประมาณ 300 คนออกมาแต่ป่า เข้ายิงฟันพวกรื้อปราสาท ฆ่าพระสุพรรณพิศาลตายคน 1 พระวังตายคน 1 บุตรพระสุพรรณพิศาลตายคน 1 โส้แทงฟันพระมหาดไทย พระยกกระบี่ตร้วยเจ็บหลายคน แต่ไพร่นั้นไม่ทำอันตรายแล้วหนีเข้าไป”

เป็นอันว่าในสมัยนั้น มีชาวกัมพูชาหรือเขมร ตั้งตัวเป็นเสมือน “กองจรยุทธ” และก็โกรธเคঁการลักลอบเข้าไปรื้อปราสาทของเขาถึงขนาด “ยิงฟัน” บรรดาขุนนางหัวหน้าที่ควบคุมไป ถึงกับล้มตายเป็นจำนวนมาก และก็เป็นเหตุทำให้พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 ต้องทรงระงับโครงการ “รื้อ” ปราสาทหินดังกล่าว เปลี่ยนเป็นให้ “จำลอง” ปราสาทนครวัดเล็กๆ ดั่งที่ “พระราชพงศาวดารฯ” ได้กล่าวไว้ว่า “ให้ช่างกระทำจำลองตามที่ถ่ายเข้ามานั้น ขึ้นไว้ในวัดพระศรีรัตนศาสดารามจนทุกวันนี้” ซึ่งก็คือที่วัดพระแก้ว ในพระบรมมหาราชวัง นั่นเอง และเมื่อนายกรัฎฐมนตรีสุนทรภู่มาเยือนนายกา ชาติชาย ชุนหะวัน เมื่อปี พ.ศ. 2532 (1989) ในช่วงของการเจรจาความเมืองยุคของ “การเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า” ของอุษาคเนย์ ก็ยังขอแวะไปชมปราสาทจำลองนี้

หมายเหตุ

ค้นคว้าเพิ่มเติมได้ใน <http://www.chorpunhok.com/webboard/show.php?Category=obastory&No=28> วิถีไทย การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (2540) โดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

สมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล
พระจอมเกล้าเจ้ากรุงสยาม

เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ข้า บุนนาค)
นักปราชญ์ราชสำนักคนสำคัญของกรุงรัตนโกสินทร์
เป็นผู้แต่งพงศาวดารรัตนโกสินทร์ 4 รัชกาล

โปรดให้รื้อปราสาทผไทตาพรหม

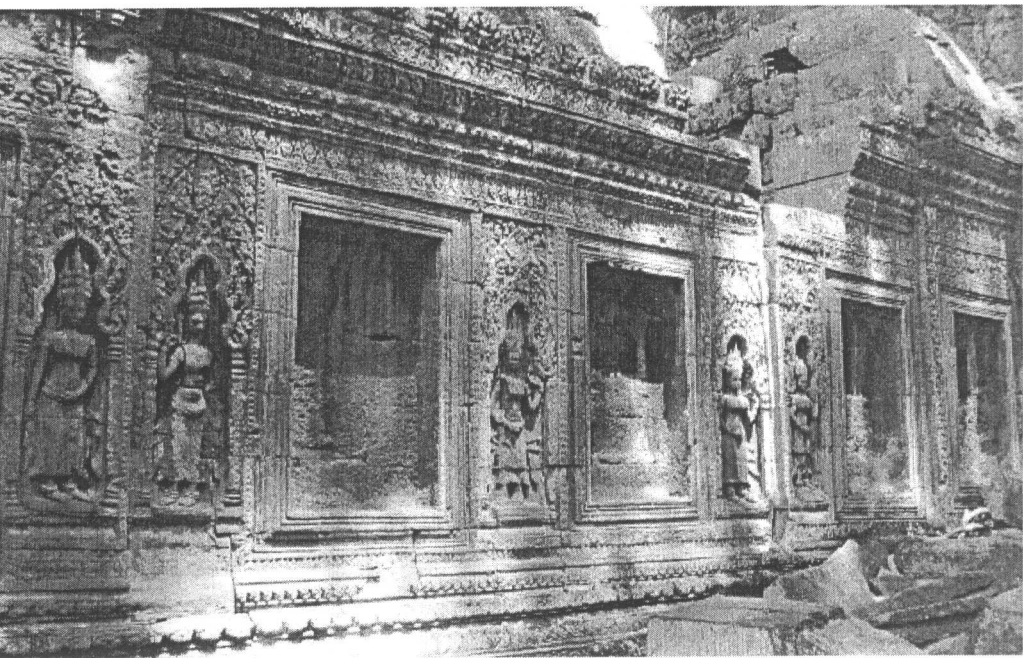
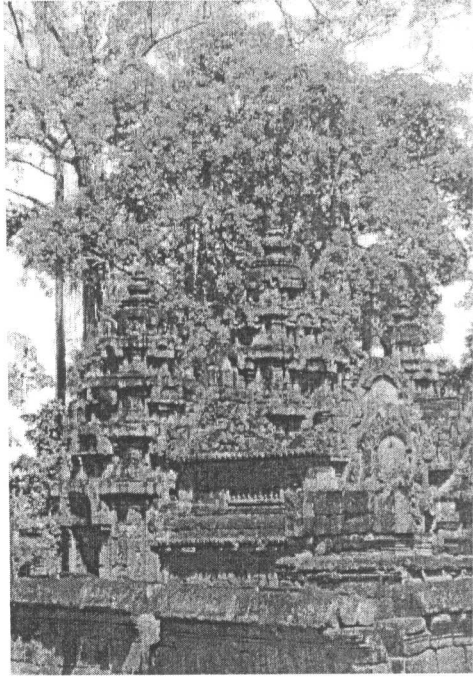
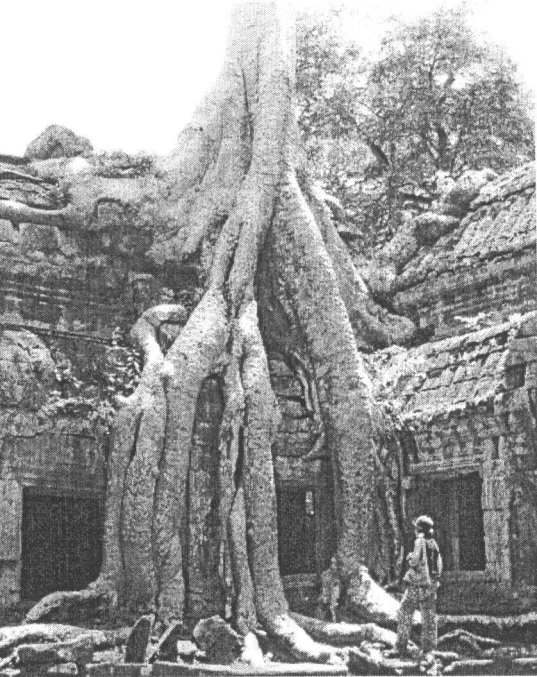

แล้วทรงพระราชดำริที่ว่าปราสาทลลิตาเมืองเขมรมีมากนัก ถ้าได้ปราสาทย่อยๆ รื้อมาทำไว้ที่เขามหาสวรรค์ปราสาทหนึ่ง วัดประทุมวันปราสาทหนึ่ง ก็จะเป็นเกียรติยศไปภายหน้า จึงโปรดให้พระสุพรรณพิศาล ขุนชาติวิชาวออกไปเที่ยวดูที่เมืองนครหลวงพระนครทมน พระนครวัดเมืองพุทไทยสมัน ขุนชาติวิชาวกลับเข้ามากราบทูลว่าได้ไปเที่ยวดูหลายแห่งทั่วทุกตำบลแล้ว ที่เมืองอื่นๆ มีอยู่แต่ปราสาทใหญ่ใหญ่ทั้งนั้น จะรื้อเข้ามาเห็นจะไม่ได้ปราสาทพะไทยตาพรหมอยู่ที่แขวงเมืองนครเสียมราบ มีอยู่สองปราสาทสูงหกวา พอจะรื้อเข้ามาได้ จึงโปรดให้มีตราออกไปเกณฑ์คนเมืองพระคบอง เมืองนครเสียมราบ เมืองพนมสก ให้พระสุพรรณพิศาลไปรื้อปราสาทพะไทยตาพรหม แบ่งเป็นสี่ผลัดๆ ละห้าร้อยคนให้แบ่งเป็นกองซึกลากบั้งกองส่งบ้าง

---

* วันที่ ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๐๒

พ.ศ. 2402 โปรดให้รื้อปราสาทผไทตาพรหม หน้า 190-191

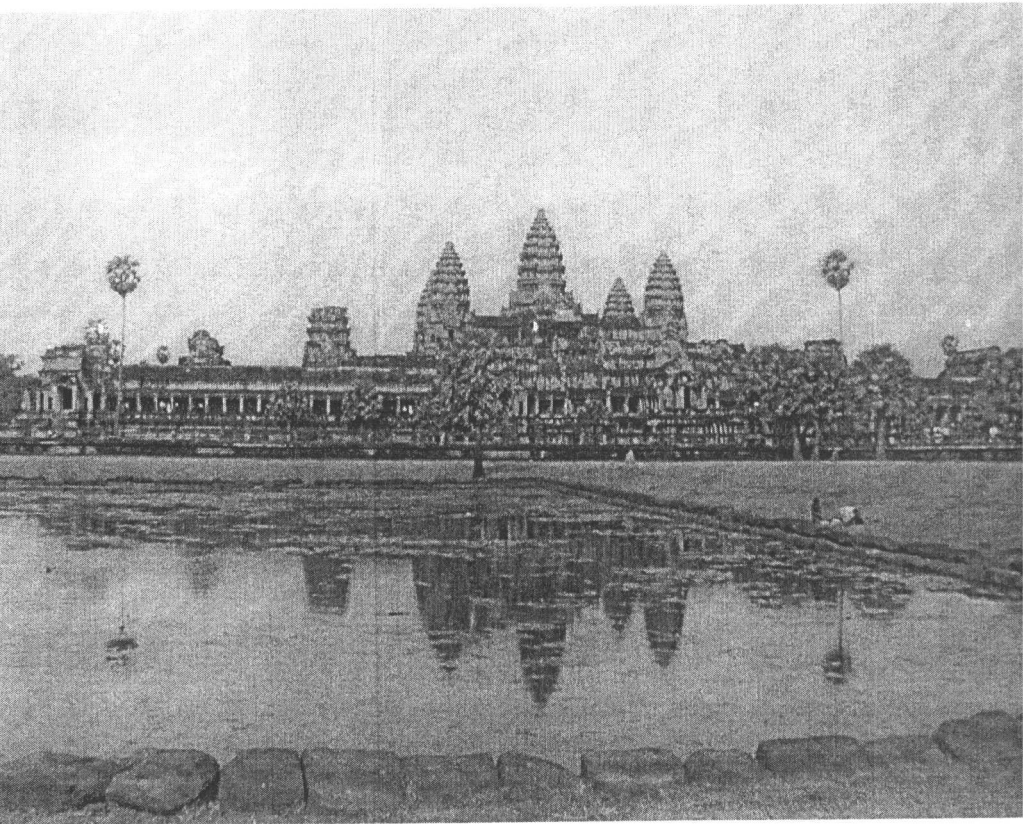
ปราสาทตาพรหม

โปรดเกล้าฯ ให้ขุดกรรือปราสาทผไทตาพรหม

ฝ่ายพระยาอภัยภูเบศร บอกให้พระยาอนุภาพไตรภพ เจ้าเมืองเสียมราฐเข้ามากราบทูลว่า ได้เกณฑ์คนแลกรมการให้พระสุพรรณพิศาลแล้ว ไปตั้งพลิกำมับวงสงได้ลงมือรื้อปราสาท เมื่อณวันเดือนหกขึ้นเก้าค่ำ * มีเขมรประมาณสามร้อยคนออกมาแต่ป่าเข้างิยงฟันพวกรื้อปราสาท ฆ่าพระสุพรรณพิศาลตายคนหนึ่ง พระวังตายคนหนึ่ง บุตรพระสุพรรณพิศาลตายคนหนึ่ง ไล่พันทางพระมหาดไทย พระยกกระบัตรช่วยเจ็บหลายคน แต่ไพร่นั้นไม่ทำอันตรายแล้วหนีเข้าป่าไป ได้ทราบความใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว จึงมีรับสั่งให้มีตราออกไปให้พระยาอภัยภูเบศร พระยาอนุภาพไตรภพชำระเอาตัวผู้ร้ายให้ได้ แล้วเกณฑ์ให้พระยาอภัยภูเบศรรื้อปราสาทหนึ่ง พระยาอนุภาพไตรภพรื้อปราสาทหนึ่ง ให้เอาเข้ามาให้จงได้ ท่านเสนาบดีทราบบังนั้นเข้าชื่อกันทำเรื่องราวถวายว่า ปราสาทลิดาเมืองเขมรนั้นกระษัตริย์แต่โบราณทำไว้เพื่อจะให้เปนเกียรติยศติดแผ่นดินของท่านอยู่ของชนนี้ก็ช้านานมาจนไม่ทราบจะทำมาได้ก็ร้อยก็พันปี ถ้าจะไปรื้อลงคนทุกวันนี้กำลังที่ยกรื้อก็ไม่ไหว ลิดาก่อนหนึ่งก็ใหญ่ๆ ถ้ารื้อลงแล้วเอาเข้ามาปรับปรุงทำขึ้นไม่ได้ก็จะเสียพระเกียรติยศไป งามีเหตุขึ้นอย่างไรอย่างหนึ่งเหมือนครั้งนี้ก็เป็นที่จะให้เสื่อมเสียพระเกียรติยศมากไปอีก ขอประทานให้ทรงพระราชดำริห์ก่อน ได้ทรงทราบเรื่องราวแล้วมีรับสั่งให้ขุดการนั้นเสีย แต่ผู้รายนั้นให้สืบสาวเอาตัวให้จงได้

* วันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๐๓

ปราสาทนครวัด

จำลองปราสาทที่นครวัดไว้ในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

แต่เมื่อต้นเดือนสามแรมสิบสามค่ำปีชานอัฐก* โปรตเกล้า
โปรตกระหม่อมให้พระสามภพพ่าย ออกไปถ่ายแบบปราสาทที่พระนคร
วัด จะให้จำลองทำขึ้นไว้ในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เพื่อจะให้คนทั้ง
หลายเห็นว่า เป็นของอัครวรย์ ทำด้วยศิลาทั้งสิ้นไม่มีสิ่งไรปน พระ
สามภพพ่ายกลับมาถึงกรุงเทพมหานครเดือนเจ็ดขึ้นเก้าค่ำ** กราบ
ทูลว่าได้ถ่ายแบบเขียนรูปปราสาทแลพระระเบียงเข้ามา พระนครวัด
นั้นมีคูสามด้านกว้างสิบวาสี่ศอก ด้านยาวๆ ยี่สิบหกเส้น ด้าน
สกัดยาวยี่สิบสี่เส้น คูนั้นสี่เขื่อนกรอบเขื่อนเป็นสิลามีลายจำหลัก
สี่เขื่อนลงไปจนในน้ำพันปากคูข้างในเข้าไปเจดขวามีกำแพงรอบสามด้าน
พันกำแพงเข้าไปสามสิบวาถึงพระระเบียง มีประตูด้านละสามประตูๆ
กลางเพนยอตปราสาท ประตูข้างสองประตูยอตเพนจัตุรมุข พระ
ระเบียงชั้นที่หนึ่งหันหน้ามาข้างนอกยาวสี่เส้นสิบสองวา พื้นสูงเจดศอก
สิลาปูพื้นยาวศอกคืบ นำใหญ่สิบเอชนิ้ว นำน้อยสิบสี่นิ้ว กว้างใน
ร่วมห้าศอกคืบ ชื่อกว้างแปดศอก ฉันทสูงเจดศอกหนาสิบหนึ่ง
แปดนิ้ว เสาในประธานสูงเจดศอกนำยี่สิบนิ้วสี่เหลี่ยม มีบัวปลายเสา
เป็นลูกแก้วเดี่ยวหลังคาสูงสามศอกคืบ ฉลียงกว้างสี่ศอก เสา
ฉลียงสูงสามศอกคืบนำสิบหกนิ้วสี่เหลี่ยม มีบัวลูกแก้วปลายเสา
ห้องระห้าศอก ชื่อคัทนำสิบหกนิ้วสี่เหลี่ยม ฉันทระเบียงสี่ด้านๆ ข้าง

* วันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๐๗

** วันที่ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๑๐

นำสลักเป็นเรื่องราวเกียรติ ด้านข้างตัวนอกสลักเป็นกระบวนพลม้า
แห่งรัชสมัย ด้านตัวนอกสลักเป็นทะเลแลมีเกาะแลสัตว์ในทะเลต่างๆ
ด้านหลังสลักเป็นกระบวนแห่พลช้าง ระเบียบค้ำนำมีประตูใหญ่สาม
ประตู หลังคาเป็นจัตุรมุขเฉลียงรอบ มีประตูเล็กในระหว่างประตูใหญ่
อีกสองประตู ขานตั้งแต่ระเบียบชั้นต้นถึงชั้นสองกว้างเส้นหกวา
ประตูมุมยอดเป็นปราสาท ระเบียบชั้นสองยาวสองเส้นสิบหกวา พื้น
สูงสิบเอจศอกศิลาปูพื้นยาวศอกคืบ นำใหญ่สิบแปดนิ้ว นำน้อยสิบ
สี่นิ้ว กว้างในร่วมหกศอกคืบ ซีกกว้างแปดศอก เสาในประธานสูงหก
ศอกคืบ นำใหญ่ยี่สิบนิ้วสี่เหลี่ยม มีบัวมีลูกแก้วปลายเสา ตะพาน
ทับปลายเสนำใหญ่ยี่สิบนิ้วนำน้อยแปดนิ้ว ลอกลูกแก้วยาวห้องละ
ห้าศอก เฉลียงกว้างสามศอกคืบมีเสาสี่เหลี่ยมสูงสามศอกนำสิบหก
นิ้ว มีตะพานทับปลายเสนำใหญ่สิบหกนิ้ว ลอกลูกแก้วห้องละห้า
ศอกมีลูกมะหวดรับตะพานในระหว่างห้องระยะห่างกันสิบสี่นิ้ว ซื่อคด
นำใหญ่สิบหกนิ้วสี่เหลี่ยม มีประตูหลังคาเป็นจัตุรมุขที่มุมทั้งสี่ทำเป็น
ปรางเรียกว่าปราสาท มีบันไดขึ้นไปจากพื้นมีประตูเข้าไปในปราสาท
แล้วออกหลังปราสาท ตั้งแต่พระระเบียบชั้นสองมาจนถึงพระระเบียบ
ชั้นสามกว้างเก้าวา พระระเบียบชั้นสามหันหน้าเข้า ยาวเส้นหนึ่งสิบ
เจ็ดวา พื้นสูงห้าวาสองศอก ศิลาปูพื้นเท่ากันกับชั้นที่สอง กว้างใน
ร่วมหกศอกคืบเฉลียงเท่ากันกับชั้นที่สอง มีประตูกว้างประตูหนึ่งทั้งสี่
ด้านหลังคาเป็นจัตุรมุข ที่มุมพระระเบียบทำเป็นปราสาท มียอดปราง
ในระหว่างกว้างเจดศอกสูงสิบห้าวา มีประตูแถบบันไดขึ้นไปจากพื้นทั้งสี่
ปราสาท มีประตูออกจากปราสาทเข้าไปปรา(สารท)ใหญ่ หลังคาพระ

ระเบียงเอาสิลายาวสองศอกนำใหญ่ศอกเสคนำน้อยกำมาหนึ่ง
ทับเชื่อมกันขึ้นไปประจบแปนอกไก่อ่ พื้นหลังคาสกักแปนลูกฟูก เอา
สิลาแผ่นยาวๆ ทับลงเหมือนอย่างหลบหลังคาไม่มีสิ่งไว้รับข้างล่าง ก็
ตั้งอยู่ได้ทั้งสามชั้นด้วยแปนของหนัก ถัดพระระเบียงเข้าไปมีดานกว้าง
สิบวาถึงองค์ปราสาท เขมรเรียกว่าปราสาท กว้างสิบเจดวา สูงเก้าวา
สองศอก มีในร่วมข้างในที่หว่างमुखสี่ด้านกว้างเจดศอกสี่บ ตรงกลาง
นั้นต่อคันท่ากระดานสลักแปนลายเขมร กลีบขนุนสลักแปนครุฑแปน
เทวดา ตั้งพระพุทธรูปไว้ในหว่างमुखทั้งสี่मुखๆ ละองค์ รวมตั้งแต่
แผ่นดินขึ้นไปตลอดจนถึงระเบียงสามชั้นสูงสิบวา องค์ปราสาทใหญ่
นั้นสิบเก้าวาสองศอกตลอดยอดสูงเด่นเก้าวาสองศอก ยอดต่างหาก
แต่ยอดหามิจะไม่จะสูงเท่าไรกำหนดมิได้ คุกแต่กำแพงค้ำหลังนั้นจะทำ
ค้ำไว้ถาปะการใดไม่แจ้ง ที่ว่างอยู่นั้นไม่มีภูเขาแฉะไรติดเนื่องกัน
จะเว้นไว้ทำอะไรต่อไปอีกก็ไม่ปรากฏ มีแต่พลับพลาติดพระระเบียงเข้า
ไว้ คุกข้างหลังก็เห็นแปนพระระเบียงสองชั้น จึงโปรดให้ช่างกระทำ
จำลองตามแบบที่ถ่ายเข้ามานั้น ขึ้นไว้ในวัดพระศรีรัตนศาสดารามจน
ทุกวันนี้

พ.ศ. 2410 จำลองปราสาทที่นครวัดไว้ในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม
หน้า 309-311

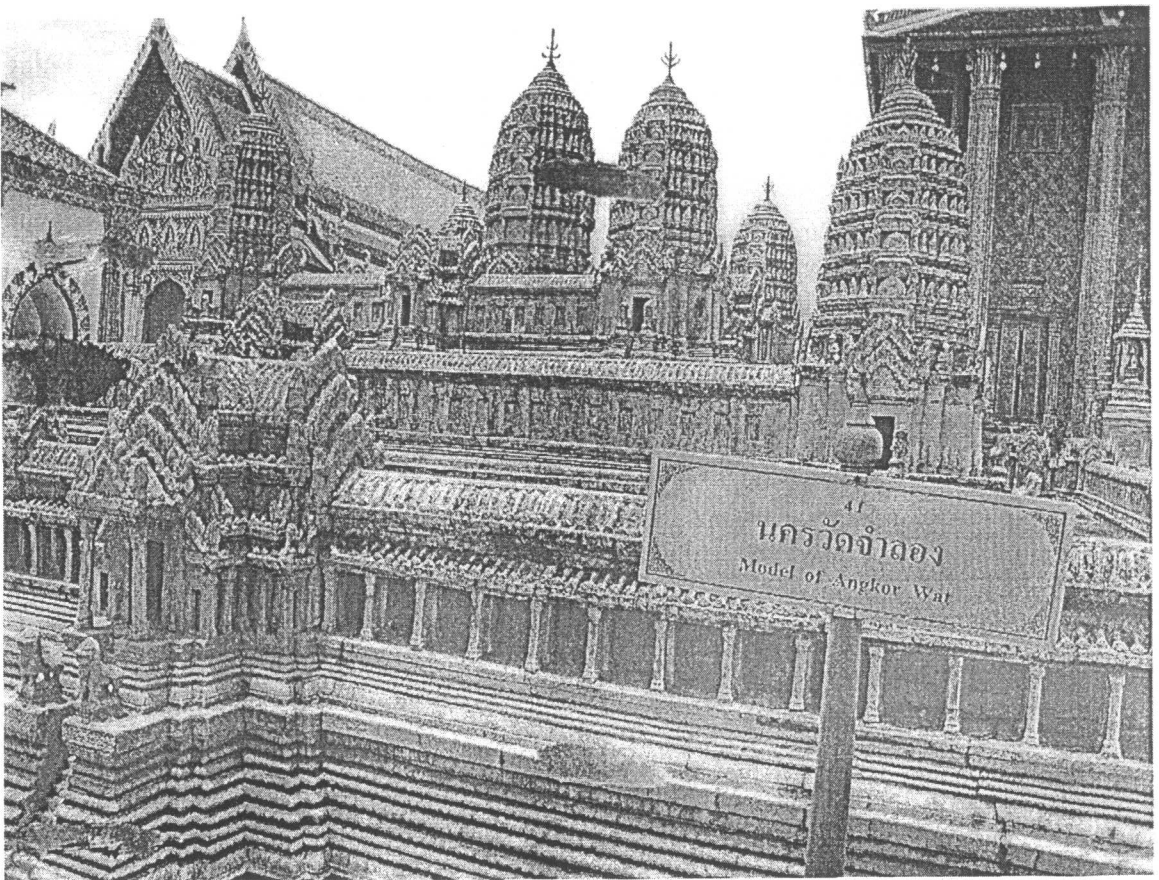
ปักเขตแดนเมืองเขมร

ในเดือนญี่นั้น โปรดให้พระราชเสนา หลวงเสนาภักดี หลวงสุริยามาตย์ สำนานายออกไปเมืองพระตะบอง จะได้พร้อมด้วย พระยาพระเขมรแลฝรั่งเสศปักเขตแดนกัน พระราชเสนาได้กราบถวายบังคมลาไปณเดือนญี่ขึ้นสี่ค่ำ* ไปถึงเมืองพระตะบองณเดือนญี่ขึ้นสิบห้าค่ำ** อัครมืราดเตลการอนเคแต่งให้มองสิเออเคอตุเนจ มองซิเออเปรไวซิง มองสิเออโยวังสามนาย องค์พระนโรดมจัตให้พระยาพหลเทพ พระนุชิตภักดี พระยาศรีสุนทรเทพสามนายมาพร้อมกันที่เมืองพระตะบอง ได้พากันไปที่ท่าขามแขวงเมืองระสิือต่อแดน กับเมืองโพธิสัตว ปักเขตแดนลงหลักศิลาปากละหลักคดองอยู่กลาง แล้วกลับมาเมืองพระตะบองไปเมืองนครเสียมราฐ ได้พร้อมกันกับพระยกระบัตร์พระมหาศไทย พระภักดีสุนทรปักเขตแดนที่ถนนพรมศกต่อเขตแดนกับเมืองซิแครง ณเดือนสี่ขึ้นสี่ค่ำ*** ลงหลักศิลาทั้งสองปากคำคดองอยู่กลางเขตแดนต่อขึ้นไปข้างเมืองลาว ก็ให้คดองกันตามแผนที่ซึ่งอัครมืราดกอนกราบอนากทำไว้หาได้ปักไม่ การปักเขตแดนก็เปนคดองกัน

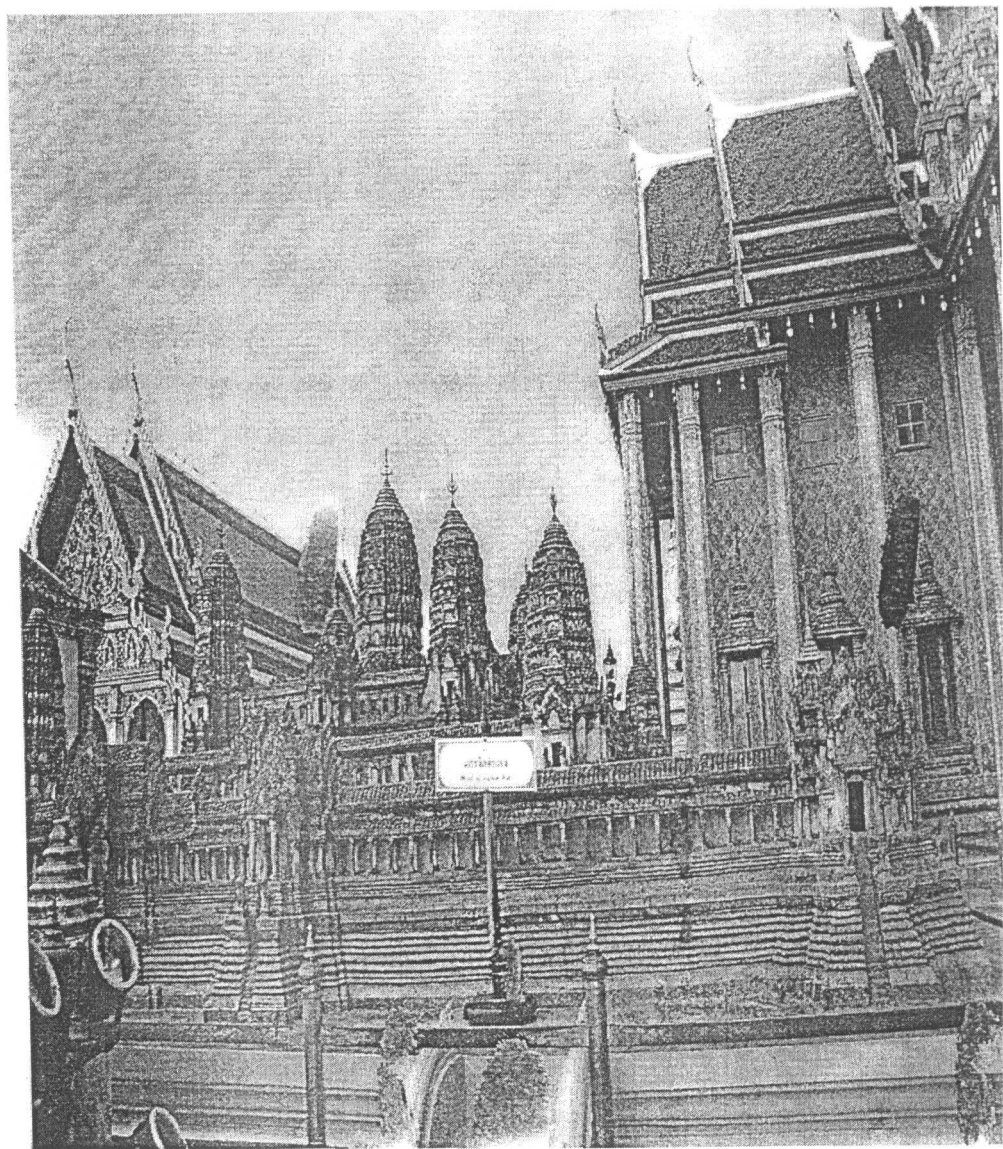
* วันที่ ๒๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๑๐

** วันที่ ๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๑๐

*** วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๑๐

ภาพที่ 1 นครวัดจำลอง ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

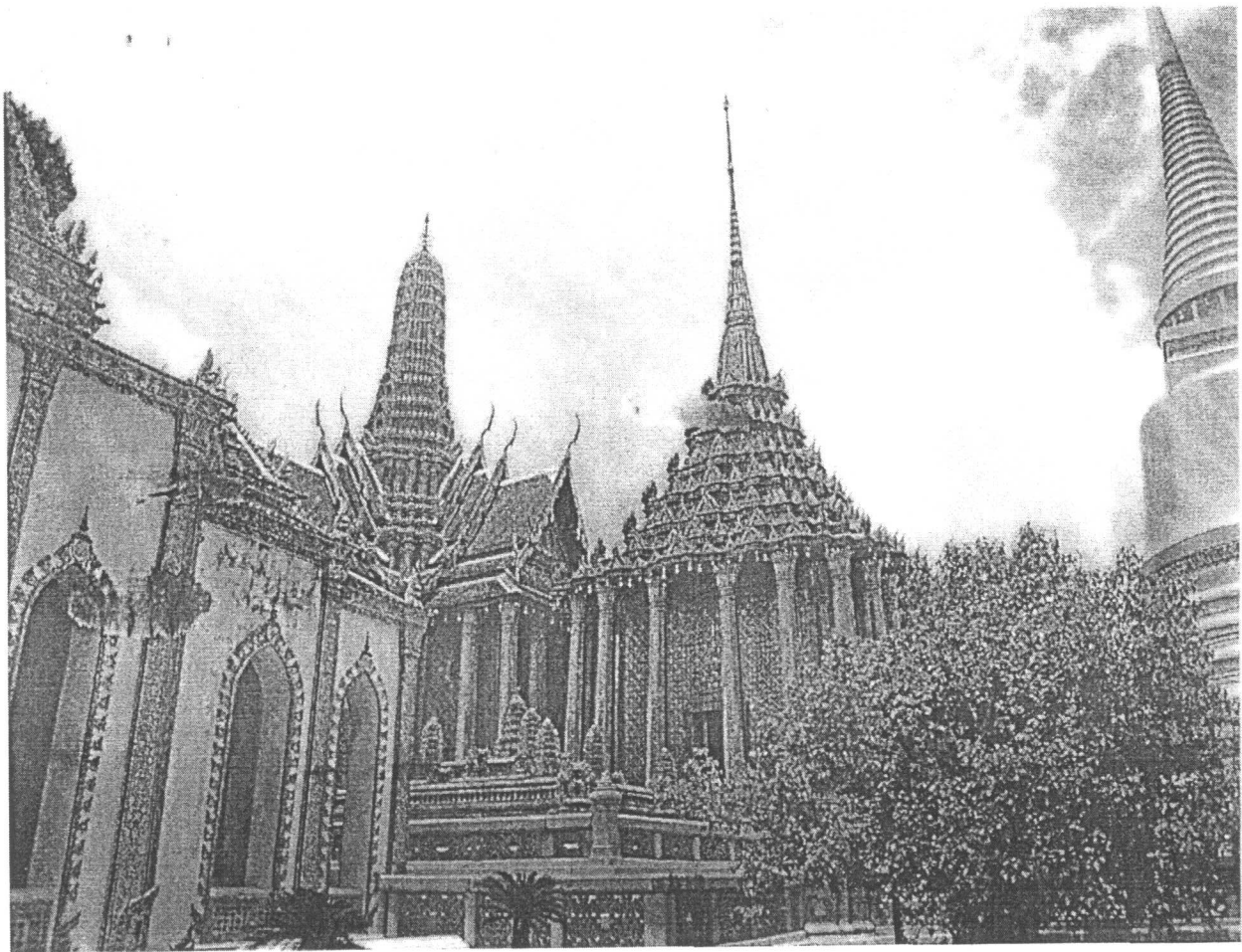
ภาพที่ 2 นครวัดจำลอง กับห่มุปราสาท

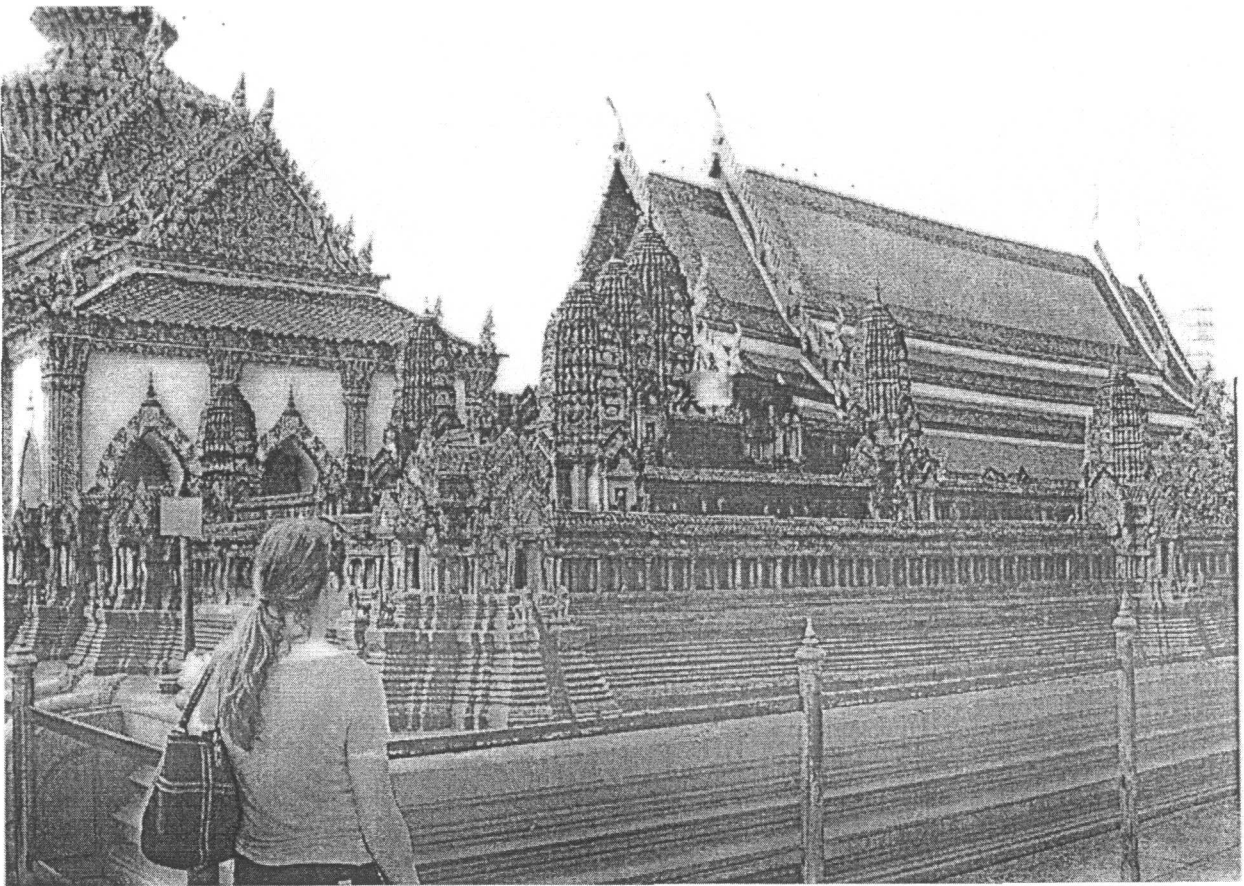

ภาพที่ 3 นครวัดจำลอง กับปราสาทพระเทพบิดร(ยอดปราสาทแบบเขมร)

ภาพที่ 4 นครวัดจำลอง ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ภาพที่ 5 เที่ยวนาคนกับขนาดคนจัดจำลอง

สยาม SIAM

ประเทศของเราวมเลือดเนื้อชาติเชื้อ

ไทย/ไท ลาว คนเมือง คนอีสาน มอญ เขมร กูย แต่จิว
แคะ กวางตุ้ง ฮกเกี้ยน ไทหล่า จาม ชวา มลายู ซาไก
มอแกน ทมิฬ ปาทาน ซิกซ์ เปอร์เซีย อาหรับ ฮ่อ พวน
ไทดำ ผู้ไท ขิ่น ยอง ไล่ เวียด ลัวะ ม้ง เย้า กะเหรี่ยง
ปะหล่อง มูเซอ อะข่า กำมู มลาบรี ชอง บรู ฉัยฮุก
ฝรั่ง (ชาติต่างๆ) แขก (ชาติต่างๆ) ลูกผสม/ลูกครึ่งต่างๆ
อีกมากมายกว่า 50 ชาติพันธุ์ ฯลฯ

A Modern Nation

www.petitiononline.com/SIAM2008/petition.html

www.petitiononline.com/siam2007/petition.html